

Türk Akademik Yayınlar Dergisi

TAY Journal

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal)

<http://www.tayjournal.com>

ISSN: 2618-589X

Secondary School Students' Representations towards the Learning-Teaching Process in Social Studies Course*

Ahmet SAĞLAMGÖNCÜ

Abstract

Social Studies course aims to nurture individuals adopted with democratic values who are also inquisitive corresponding with the requirements of 21st century and able to develop different perceptions. In this regard, the learning and teaching processes of Social Studies course should be reorganized to meet the students' personal differences, interests and demands through student-centred method. Students' representations towards learning and teaching processes should be determined and the processes should be reorganized according to those representations for an effective Social Studies education. The present study is aimed to reveal students' representations regarding learning and teaching process in Social Studies course. The problem statement is 'What are the representations of the students towards learning and teaching process of Social Studies course?' The study was designed as a case study which is referred as one of the qualitative research approaches. The study was conducted at a state school in the province of Adana, Seyhan in 2017-2018 educational year. The participants of the study were 4 female and 4 male students. The data were gathered through semi-structured interview form. Content analysis was used in the study. It can be said that the students find course book-centred learning-teaching process boring and have difficulty to understand the lesson. Moreover, the integration of learning-teaching process with the technology facilitates the students' understanding and they become happy with the process. It can also be added that the use of materials is not given enough importance. According to the findings, the methods, techniques, materials and evaluation methods are needed to be varied by Social Studies teachers.

Keywords:

Social Studies,
Learning-teaching,
Students' representations.

DOI

:

Received : 12/06/2019

Revised : 17/08/2019

Accepted : 25/10/2019

Published : 15/12/2019

Corresponding Author: Ahmet SAĞLAMGÖNCÜ, Ph.D Student, Anadolu University, Turkey,
ahmetsaglamgoncu@anadolu.edu.tr , ORCID ID: 0000-0003-4767-1795

*This study is an extended version of the proceeding presented in International Congress of Eurasian Social Sciences held on 06-08 April, 2017.

Cite this article as: Sağlamgöncü, A. (2019). Secondary school students' representations towards the learning-teaching process in social studies course. *TAY Journal*, 3(2), 25-50.

Extended Summary

Introduction

Social Studies lesson aims to nurture effective and responsible citizens; for this aim, its main focus is the issues related to human and society (Sönmez, 2010). In this regard, the content of Social Studies lessons includes the information gathered from such different areas as history, geography, sociology, psychology, economy, law, politics and anthropology. All the information is gathered based on 'suitability for child' principle. Therefore, the individuals are aimed to socialize by acquiring the knowledge, skills and values which are able to meet the society's needs, thereby being an active member of their society. The prerequisite of being an effective citizen is to be aware of the rights and responsibilities (Tarhan, 2015).

Similar to all curriculum programs, Social Studies lessons have four main elements as objective, content, teaching-learning process and evaluation. Among those components, teaching-learning process includes teaching-learning approaches, strategies, methods, techniques and materials used during the lesson (Demirel, 2015). Teaching is the set of events during which behaviour change is developed systemically at school (Demirel, 2011); however, learning refers to long- term behaviour change, usually brought about individual's experience (Yeler, 2014). Teaching- learning process, on the other hand, may be defined as the formulation and practice of necessary stimulants in order for the students to develop the target behaviours (Sönmez, 2007). Since the objective and content of the curriculum is included in curriculum programs, a teacher may simply do some changes and arrangements in those elements within the scope of program flexibility. Teaching- learning process plays a key role in terms of gaining the objectives and presenting the content to the students. Therefore, the efficiency and quality of teaching- learning process is the main factor which directly influences the acquisitions of the objectives.

Teachers' perspectives regarding teaching-learning process through the implementation of teaching method and techniques as well as revealing the students' perspectives about this process are important in terms of improving the quality of education and gaining the lesson's objectives. In addition, students' views about planning and implementation of teaching- learning process should be considered as well. With the constructivist approach in which students are responsible for their own level of learning, their views about in- class activities, materials and evaluation styles have been regarded as crucial. Therefore, within the scope of students' views, teachers have the opportunity to develop learning settings and make arrangements with the aim of having more effective teaching- learning process during which the students feel satisfied. The purpose of the study is to reveal the students' opinion about teaching- learning process in Social

Studies lessons, and thus the answers have been sought to what the students' representations are towards the teaching- learning process in Social Studies lesson.

Methods

Having been designed as a case study which is referred as one of the qualitative research approaches, this study is intended to reveal the secondary school students' representations regarding teaching- learning processes in Social Studies lesson. In this regard, data about teaching- learning process in Social Studies lesson has been attempted to be gathered in a detailed way through multiple information resources based on students' opinions (Creswell, 2013).

Results

With the analysis of the data in this study, four themes have been revealed. The themes have been arranged as method- techniques, materials, assessment and evaluation and affective characteristics.

The Method and Techniques used in Social Studies Lesson According to Students

The students have expressed their opinions about teaching- learning process in Social Studies lesson. The findings regarding the method and techniques used in Social Studies lesson according to the students have been presented in Table 1.

Table 1. *The method and techniques used in social studies lesson*

The Method and Techniques used in Social Studies Lesson
Student instruction
Teacher instruction
Question-answer
Games
Answering test questions
The use of visuals
Course book activities
Doing homework

The students find the competitions, films and visuals during teaching- learning process entertaining. On the contrary, it has been indicated that the course book- based teaching- learning process in Social Studies lesson during which there is student instruction and test questions has been found to be relatively boring. In addition, it has been as well maintained that the fact that teachers have the students explain the subject without looking at the book is a quite stressful situation.

The Findings regarding the Materials used in Social Studies Lesson

After the interviews with the students, the findings concerning to the materials used in teaching- learning process have been revealed and presented in Table 2.

Table 2. *materials used in social studies lesson*

<i>Materials</i>
Projector
Computer
Course book
Map
Highlighter

Depending on students' statements, it has been indicated that they watch films through projector and play games during the lessons; however, atlas and maps are not all that included in the lessons. The findings of the study as well maintain that the integration of technology with the teaching- learning process which is more effective for the students have them be more active during the lessons.

The Findings regarding Assessment and Evaluation in Social Studies Lesson

After the interviews with the students, the findings relating to the assessment and evaluation in Social Studies lesson have been revealed and presented in Table 3.

Table 3. *Assessment and evaluation method in social studies lesson*

<i>Assessment and evaluation method in social studies lesson</i>
Oral exam
Multiple choice exam
Open- ended questions
Test/ Open-ended questions (Mixed)

Based on the students' statements, it has been revealed that the students are given grades after an oral exam based on their answers, and in addition, they sometimes answer test questions during the lessons. It has also been indicated that test and multiple choice questions are used in written exams and the students are the most satisfied with the multiple choice questions.

The Findings regarding Teacher's Affective Characteristics

Depending on the interviews with the students, the findings relating to the Social Studies teacher's affective characteristics have been revealed and presented in Table 4.

Table 4. *Teacher's affective characteristics in social studies lesson*

<i>Teacher's Affective Characteristics in Social Studies Lesson</i>
Humorist
Disciplined
Democratic

Based on the students' statements, teachers have been found to allow the students to speak and talk about their daily life. The students have been found to be satisfied with those teacher characteristics. It has as well revealed that students are able to ask questions in a comfortable setting and a democratic teaching- learning process is experienced. In addition, it has been found out that the teacher does not allow the students to talk among themselves about extracurricular things during the lessons, thereby suggesting that the Social Studies teacher is disciplined.

Discussion and Conclusion

It has been determined in this study, the purpose of which is to reveal the students' representations towards teaching- learning process in Social Studies lesson, that including such visuals as pictures, videos, films etc. in the lessons, playing games and organising competitions as well entertain the students and enable them to be more actively participate in the lesson.

Depending on the findings of the study, it has been as well maintained that course book-centred classroom setting and teacher introduction- based teaching method is boring and difficult to understand for the students. In addition, it has been indicated in the study that the teacher has the students read the course book, then introduces the subjects to them or the students introduce the subject and are evaluated by the their teacher based on their introduction during teaching- learning process. According to the students, student introduction in the lessons and the evaluation by the teacher depending on this is a stressful situation for them.

The findings of the study show that the activities as outdoor education, drama and group projects are not included in the teaching- learning process in Social Studies lesson. The interviews with the students indicate that such outdoor activities as geographical, historical, museum and governmental agencies and institutions field trips or oral and local history studies have not been implemented in the teaching- learning process.

The materials used in the teaching- learning process in Social Studies lesson vary according to the different teaching styles of the teachers. A teacher has been found to use computer and projector as main course materials and to present pictures, photographs and maps to the students through both devices. However, s/he has been revealed not to utilize the maps enough. Another teacher in the school has been found to use the course book rather than maps and atlas. In this regard, it can be said that the materials which are suitable for the content of the lesson are not in a wide variety in teaching- learning process.

Based on the results of the study, such evaluation methods as multiple choice test, written exam (open- ended questions) and mixed exam (test and open- ended questions) are

Sağlamgöncü, A.

implemented in teaching- learning process in Social Studies lesson. The students have been found to be the most satisfied with test questions. In addition, the students have stated that they are not satisfied with introducing the subject in the course book by themselves and also being evaluated depending on their introduction.

Türk Akademik Yayınlar Dergisi

TAY Journal

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal)

<http://www.tayjournal.com>

ISSN: 2618-589X

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretme-Öğrenme Sürecine İlişkin Ortaokul Öğrencilerinin Betimlemeleri*

Ahmet SAĞLAMGÖNCÜ

Özet

Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerin 21. yüzyılın niteliklerine uygun olarak sorgulayan, farklı bakış açıları geliştiren ve demokratik değerleri benimsemiş etkili vatandaşlar olarak yetiştirilmeleri amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme süreçleri, öğrenciyi merkeze alarak, öğrencilerin bireysel farklılıkları, ilgi ve gereksinimlerini karşılayacak nitelikte düzenlenmelidir. Etkili bir Sosyal Bilgiler eğitiminin gerçekleşmesi için öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecine dair betimlemeleri belirlenmeli ve öğretme-öğrenme süreçleri bu betimlemeler dikkate alınarak düzenlenmelidir. Bu araştırmada öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin betimlemelerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma problemini "Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin betimlemeleri nelerdir?" sorusu oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni benimsenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim öğretim yılında Adana ilinin Seyhan ilçesinde bulunan bir devlet okulunun 4'ü kız ve 4'ü erkek olmak üzere toplamda 8 kişilik bir öğrenci grubu oluşturmaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma kapsamında ders kitabının merkezde olduğu bir öğretme-öğrenme sürecini öğrencilerin sıkıcı buldukları ve bu süreçte dersi anlamakta zorlandıkları; öğretme-öğrenme sürecinin teknoloji ile bütünleştirilmesi ile gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırdığı ve öğrencilerin bu süreçten mutlu oldukları; materyal kullanımına yeterince önem verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikleri, materyalleri ve değerlendirme yöntemlerini çeşitlendirmeleri gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler:

DOI

:

Sosyal Bilgiler,

Yükleme

: 12/06/2019

Öğretme-öğrenme süreci,

Düzeltilme

: 17/08/2019

Öğrenci betimlemeleri.

Kabul

: 25/10/2019

Yayınlama

: 15/12/2019

Sorumlu Yazar: Ahmet SAĞLAMGÖNCÜ, Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Türkiye, ahmet.saglamgoncu@anadolu.edu.tr, ORCID Kimliği: 0000-0003-4767-1795

*Bu çalışma 06-08 Nisan tarihleri arasında düzenlenen Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

Atf için: Sağlamgöncü, A. (2019). Sosyal bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin ortaokul öğrencilerinin betimlemeleri. *TAY Journal*, 3(2), 25-50.

Giriş

Sosyal Bilgiler dersi etkili ve sorumlu vatandaş yetiştirmeyi amaçlamakta, bu amacına ulaşmak için insan ve toplumla ilgili konuları merkeze almaktadır (Sönmez, 2010). Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler dersinin içeriği tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, hukuk, siyaset bilimi ve antropoloji gibi çeşitli sosyal bilimlerden edinilen bilgilerden oluşmakta, tüm bu bilgiler 'çocuğa görelilik' ilkesi dikkate alınarak anlamlı bir biçimde bir araya getirilmektedir. Böylelikle Sosyal Bilgiler dersiyle bireylerin toplumun gereksinimlerini karşılayacak bilgi, beceri ve değerleri edinerek sosyalleşmesi, bağlı buldukları toplumun etkin bir üyesi olması amaçlanmaktadır. Etkili vatandaş olmanın temel koşulu bireyin hak ve sorumluluklarının farkında olmasıdır (Tarhan, 2015). Sosyal Bilgiler dersi ilk ve ortaokulda toplumda hak ve sorumluluklarını bilen, temel demokratik değerlerle donanmış, insan haklarına saygılı bireylerin yetiştirilmesine katkı sağladığından vatandaşlık eğitimini üstlenen bir derstir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerin demokrasinin önemini fark etmeleri ve bunu yaşam biçimi haline getirmeleri beklenmektedir. Bireylerin demokrasinin önemini anlayabilmeleri için demokratik bir okul ve sınıf ortamına gereksinim vardır. Bu doğrultuda hem yapılandırmacı yaklaşımın özüne hem de Sosyal Bilgiler dersinin amacına uygun bir biçimde bireysel farklılıklara duyarlı ve farklı bakış açılarına saygı duymayı gerektirecek öğrenme ortamlarının oluşması gerekmektedir. Ancak bu şekilde öğrenciler demokratik beceri ve değerlere sahip, görevlerini, haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar olarak yetiştirilmektedir.

Tüm öğretim programlarında olduğu gibi Sosyal Bilgiler öğretim programının da amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme olmak üzere dört temel ögesi bulunmakta olup bu temel öğelerin içerisinde yer alan öğretme-öğrenme süreci ders sırasında kullanılacak öğrenme-öğretme yaklaşımlarını, stratejileri, yöntem ve teknikleri, materyalleri kapsamaktadır (Demirel, 2015). Öğretme, davranış değişikliğinin okulda planlı ve programlı bir şekilde yapılması sürecini, (Demirel, 2011), öğrenme ise bireyin yaşantısı sonucu meydana gelen uzun süreli davranış değişikliğini ifade etmektedir (Yeler, 2014). Eğitim durumlarını ifade eden öğretme-öğrenme süreci ise hedef davranışları öğrenciye kazandırmak için gerekli uyarıcıların düzenlenip işe koşulması olarak tanımlanabilir (Sönmez, 2007). Programın amaç ve içerik ögesi öğretim programları çerçevesinde ele alındığından öğretmen ancak program esnekliği kapsamında bu öğelerde değişiklik ve düzenlemeler yapabilir. Programın üçüncü ögesi öğretme-öğrenme süreci ise amaçlara ulaşma ve içeriği öğrencilere sunma anlamında önemli bir role sahiptir. Bu nedenle öğretme-öğrenme süreçlerinin etkililiği ve niteliği amaçlara ulaşmayı doğrudan etkileyen bir etmendir. Nitelikli bir Sosyal Bilgiler öğretiminin gerçekleşmesinde öğretmenler öğrencilerin bireysel farklarını göz önüne alma, öğretim amaçlarına uygun öğretim ortamını düzenleme, etkinlikleri belirleme, ders araç-gereçleri ile öğretim yöntem ve

tekniklerini seçme ve uygulama bir başka deyişle etkili bir öğretme-öğrenme süreci düzenleme gibi önemli görevler üstlenmektedir.

2005 yılından günümüze kadar ülke genelinde uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle öğrencilerin “soru soran, sorgulayan, kendi problemlerini tanımlayan ve çözen, düşünen, tartışan bireyler” (Arslan ve Özpinar, 2008) olmaları beklenmektedir. Bu öğretim programlarının amaçlarına ulaşabilmesi için düzenlenecek öğretme-öğrenme süreçleri büyük bir öneme sahiptir. Etkili bir öğretme-öğrenme sürecinde öğretmenin gerçekleştirilecek etkinlikleri planlaması, uygulaması ve değerlendirmesi gerekmektedir. Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilere dönüt verilmesi, bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması ve gerektiğinde desteğe ihtiyacı olan öğrencilere ek süre verilmesi önemli görülmektedir (Yeler, 2014).

Bu bağlamda amacı demokratik yaşamın değerini anlayabilmeleri için öğrencilerin karakterlerini güçlendirmek olan Sosyal Bilgiler dersinde (Moffat, 1957) öğretme-öğrenme süreçlerinin demokratik yaşamın niteliklerine uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler dersinde ezberci anlayıştan uzak, öğrencilerin önbilgilerini kullanarak bilgilere yeni anlam verebildiği, çeşitli beceri ve değerlerin geliştirildiği etkili bir öğretme-öğrenme süreci gerçekleştirilmelidir.

Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) tarafından (1994) Sosyal Bilgiler öğretiminin anlamlı, bütünleştirici, değer yüklü, meydan okuyucu ve aktif olduğunda etkili olduğu ifade edilmektedir (Checkley, 2008). Sosyal Bilgiler ders içeriği sosyal bilim disiplinlerine dayalı olduğundan öğrenme ortamlarında bu disiplinleri sentezleyebilecek çoklu zekâ, tam öğrenme, işbirliğine dayalı öğrenme, problem çözme (Duman ve Aybek, 2003) gibi farklı yöntem, strateji ve modellerin kullanılması gerekmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin (Ayva, 2010; Aydemir, 2012; Bailey, Shaw ve Hollifield, 2006; Berkant ve Arslan, 2015; Bolinger ve Warren, 2007; Çelikkaya, 2015; Çelikkaya ve Kuş, 2009; Daugherty, 2008; Ersoy ve Kaya, 2009; Gömleksiz ve Öner, 2013; İlter, 2018; Kabapınar ve Karakurt, 2009; Kan, 2006; Okobia, 2011; Russell, 2010; Russell ve Waters 2010; Sağlam ve Güngör, 2016; Taşkaya ve Bal, 2009; Ünal ve Çelikkaya, 2006; Yaşar, Köse, Göz, ve Bayır, 2015) çeşitli araştırmaların yer aldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar genel olarak öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklere, öğretim materyallerine, yapılandırmacı anlayışın uygulamadaki boyutuna ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri ile ilgilidir. Çalışmalarda Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerin ve öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar, Sosyal Bilgiler öğretim programının uygulanmasına engel olan durumlar ele alınmış, Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan materyallerin geliştirilmesi ve öğrenci merkezli etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği bulgularına ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan yöntem ve teknikler, kullanılan materyaller ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının uygulama aşamasında yaşanan sorunlar ile ilgili yapılan araştırmaların bulguları daha etkili bir Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinin yaşanması için yol gösterici niteliktedir. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme süreçlerini öğrencilerin bakış açılarıyla ele alması, öğrencilerin görüşleri ile öğretme-öğrenme sürecini betimlemesi bakımından Sosyal Bilgiler öğretimi niteliğinin geliştirilmesi için önemli görülmektedir.

Öğretmenlerin uygulamaya koydukları öğretim yöntem ve teknikler ile öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin bakış açıları kadar öğrencilerin de bu sürece ilişkin bakış açılarının neler olduğunu ortaya çıkarmak eğitimin niteliğini artırmak ve dersin amacına ulaşabilmesi adına önemli olup, öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecinin planlanması ve uygulanmasına ilişkin düşünceleri dikkate alınmalıdır. Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte öğrencilerin kendi öğrenmelerinden sorumlu olmaları ve öğretme-öğrenme sürecine yön verebilmeleri onların da sınıf içerisinde yaşanan etkinlikler, kullanılan materyaller, değerlendirme biçimi hakkındaki görüşlerini değerli hale getirmiştir. Böylelikle öğrencilerin görüşleri çerçevesinde daha etkili, anlamlı ve öğrencilerin daha mutlu olabilecekleri bir öğretme-öğrenme süreci için öğretmenler öğrenme ortamlarına yön verebilir, çeşitli düzenlemelere başvurabilirler.

Yöntem

Araştırma Deseni

Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin betimlemelerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak desenlenmiştir. Bu kapsamda, araştırmada öğrenci görüşlerine dayalı olarak gerçek bir Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme süreci hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplanmaya çalışılmıştır (Creswell, 2013).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Adana ilinde orta sosyo-ekonomik düzeyde 7.sınıfta bulunan 4'ü erkek ve 4'ü kız olmak üzere toplamda 8 kişilik bir öğrenci grubu oluşturmaktadır. Araştırma okulun ulaşım açısından kolay ulaşılabilir olması ve okul yönetiminin gönüllü olması nedeniyle kolay ulaşılabilir durum örnekleme kapsamında bu okulda gerçekleştirilmiştir.

Okulda iki Sosyal Bilgiler öğretmeni görev yapmakta olup öğretmenlerden biri 7. sınıfın A ve B şubelerinde, diğeri ise C ve D şubelerinde derslere girmektedir. Öğrenciler aynı zamanda maksimum çeşitlilik örnekleme kapsamında farklı şubelerden (A, B, C ve D şubeleri) seçilmiştir. Böylelikle iki farklı Sosyal Bilgiler öğretmenin sınıfında yaşanan öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin öğrenci görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama araçlarını çalışmaya gönüllü olarak katılan öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan görüşme formunun kapsam geçerliliği için görüşme formunun alan uzmanlarınca incelenmesi sağlanmış, ayrıca iki 7. sınıf öğrencisiyle ön görüşme yapılmıştır. Böylece ön görüşme yapılan öğrencilerin görüşme formundaki soruları anlayıp anlamadıkları kontrol edilmiştir. Daha sonra görüşme sorularının öğrenciler tarafından daha anlaşılabilir olması amacıyla sorularda birtakım düzeltmeler yapılmıştır. Görüşme formunun son halinde yer alan sorular şu şekildedir:

Sosyal Bilgiler dersini genel olarak nasıl işliyorsunuz?

Ne tür etkinlikler gerçekleştiriliyor?

Hangi materyaller kullanılıyor?

Nasıl değerlendirme yapılıyor?

Örnek verir misiniz?

Araştırmacı tarafından öncelikle öğrencilere araştırmanın amacı hakkında birtakım bilgiler verilmiştir. Daha sonra öğrencilerle Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilerek yazıya dökümü gerçekleştirilmiştir. Ardından yazılı metinler öğrencilere sunularak kendi görüşlerine ait olduğuna ilişkin onay alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Bu doğrultuda görüşmeden elde edilen veriler tekrar tekrar okunarak kod ve temalar oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilere kimliklerini gizli tutmak amacıyla kod isimler verilmiştir. Güvenirliği artırma adına içerik analizi, ikinci bir araştırmacı ile de gerçekleştirilmiştir. İkinci araştırmacının analizine ilişkin Miles & Huberman'ın (1994) belirtmiş olduğu "Güvenilirlik = Uzlaşma Sayısı / Uzlaşma + Uzlaşmama Sayısı" formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda güvenilirlik değeri 0,82 bulunarak araştırma güvenilir kabul edilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda dört tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar yöntem-teknikler, materyaller, ölçme-değerlendirme ve duyuşsal özellikler olarak sıralanmaktadır. Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin betimlemelerine dair bulgular aşağıda Şekil 1'de yer almaktadır. Bulguların sunumunda öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Şekil 1. Öğrencilere göre sosyal bilgiler dersi öğretme-öğrenme süreci

Öğrencilere Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme süreci hakkında görüşlerini belirtmişlerdir. Öğrencilere göre Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklere dair bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Sosyal bilgiler dersinde kullanılan yöntem ve teknikler

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Öğrenci anlatımı
Öğretmen anlatımı
Soru-cevap
Oyun oynama
Test çözme
Görsellerin kullanımı
Ders kitabının okutulması/açıklanması
Ders kitabı etkinlikleri
Ödev yapma

Tablo 1. incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde öğretmen ve öğrenci merkezli yöntem ve teknikler kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda görüşme yapılan öğrencilerin doğrudan ifadelerine yer verilmiştir.

Arif yapılan görüşmede *“...Şenel Hocanın dersi çok eğlenceli, pek kitap kullanmıyoruz. Kitaplardan ödev oluyor onları yapıyoruz... Öğretici filmler izliyoruz... Eğlenceli şekilde testler çözüyoruz, yarışmalar yapıyoruz, bazen konumuzla ilgili videolar izliyoruz, resimlere bakıyoruz.”*

biçiminde Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin düşüncelerini ifade etmiştir. Öğrenciler öğretme-öğrenme sürecinde yarışmalar düzenlenmesini, konuyla ilgili film izletilmesini ve görsellerden yararlanılmasını eğlenceli bulmaktadır. Arif, öğretme-öğrenme sürecini anlatırken yarışmalar yapıldığını ifade etmiştir. Araştırmacı tarafından Arif'ten görüşme sırasında sınıfta nasıl bir yarışma düzenlendiği hakkında bilgi vermesi istenmiştir. Arif ise şu ifadeleri kullanmıştır:

“Araba yarışları oluyor. Bir rakam seçiyorsun. Bazen soru çıkıyor ama bazen de tekerlek patlıyor, benzin bitiyor, yola kedi fırlıyor. O zaman soruyu cevaplayamıyoruz.”

Arif'in ifadelerinden yola çıkarak Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinin öğrenci merkezli olduğu, oyun temelli etkinliklerden yararlandığı, öğrencilere konuya ilişkin sorular çözdürüldüğü, öğrencilerin ise bu durumdan mutlu oldukları görülmektedir.

Alper yapılan görüşmede *“...Dersle ilgili oyunlar oynatıyor ya da film izletiyor...”* ifadesinde bulunmuştur. Alper'in Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ders sürecinde *“oyun oynatıyor”* ifadesinden hareketle araştırmacı tarafından Alper'e ne tür oyunlar oynadıkları sorulmuştur. Alper de öğretme-öğrenme sürecinde oyun oynama etkinliğine ilişkin *“Bazen futbol oyunu oynuyoruz. Önce bir soru çözüyoruz. Sonra da doğru bilirsek kaleye şut çekme hakkı kazanıyoruz.”* ifadelerinde bulunmuştur. Bu doğrultuda öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilere konuya ilişkin soru çözmeye yönelik bir oyun oynatıldığı görülmektedir.

Çağla Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Kadir Hocanın dersinde kitaptan konu işliyoruz genelde... Kadir Hocanın dersi sıkıcı çünkü sadece okuyup anlatmaktan ibaret, bu kadar. Başta bu çok eğlenceli geliyordu ama artık bundan sıkılmaya başladım.”

Çağla, öğretme-öğrenme sürecinde sınıfta konuyu okuyup anlatmayı ilk başlarda keyifli bulmuş, ancak daha sonra bu durumdan sıkılmaya başlamıştır. Öğretmenin genel olarak ders kitabını merkeze alarak tek düze bir şekilde ders işleme öğrencilerin bu süreçte sıkıldıklarını ve mutsuz olduklarını göstermektedir.

Esra'nın düşünceleri şu şekildedir:

“...derslerimiz çok sıkıcı. Ancak test çözüyoruz, konu okuyoruz, kitabın etkinliklerini yapıyoruz ve öğretmen kitaba bakmadan konuyu anlatmamızı istiyor, bu çok sıkıcı ve stresli, bu durumdan hiç hoşlanmıyorum.”

Esra'nın ifadelerine bakıldığında Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde ders kitabının merkezde yer aldığı, öğrencilerin konuları anlattığı, sıklıkla test çözüldüğü görülmektedir. Esra bu öğretme-öğrenme sürecinin çok sıkıcı olduğunu, üstelik öğretmenin öğrencilere kitaba bakmadan konuyu anlattırmasının kendisinde stres yarattığını belirtmiştir. Yine Esra'nın ifadelerine göre öğretmen sadece ders kitabında yer alan etkinliklerle yetinmektedir. Görülmektedir ki bu durum Esra'nın gözünde Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecini sıkıcı olmaktan kurtaramamaktadır.

Elif, Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin şu açıklamalarda bulunmuştur:

“...Biz okuyoruz konuyu Kadir Hoca açıklıyor. Bazen yeri geldiğinde biz anlatıyoruz konuyu... Yazı yazmıyoruz... Hoca anlatırken ben çok sıkılıyorum ve dersleri evde tekrar etmem gerekiyor... Dediğim gibi Sosyal Bilgiler dersinde artık sıkılıyorum. Sıkıcı geliyor, aslında Sosyal Bilgiler dersini seviyorum... Konular zevkli... ama öğretmenden dolayı sıkıcı... Hoca dersi daha çok kitaptan işliyor. O yüzden ders sıkıcı oluyor.”

Elif, Sosyal Bilgiler dersinde ders kitabının okunup anlatılması nedeniyle sıkıldığını, dersi anlamadığını ve evde tekrar etmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Elif ayrıca Sosyal Bilgiler dersini sevdiğini ancak öğretmen tarzından kaynaklı yaşanan öğretme-öğrenme sürecini sıkıcı bulduğunu ifade etmiştir. Mehmet'in ifadeleri şu şekildedir:

“Bazen eğitici oyunlar oynuyoruz. Bu da konuyu daha iyi anlamamızı sağlıyor. Filmlerden konuyla ilgili bölümleri, sahneleri izliyoruz. Böylece derse katılımımız artıyor. Çünkü derste bir tek yazı okuyup geçilmez, ayrıntıya inilir. Hocamız soru sorar. Dersi anlamak zorunda kalırız. Bu bize hırs verir. Yazılılardan yüksek not alırız.”

Mehmet'in ifadeleri incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde görsellere yer verilmesinin, film izlenmesinin öğrencilerin dersten keyif almasına ve derse daha fazla katılmalarına yol açtığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler ders kitabının ayrıntılı bilgiler içermediğini belirten Mehmet, öğretmenin ders sürecinde ayrıntıya indiğini, kendilerine soru sorduğunu, bu durumun kendisini hırslandırdığını ve sınavlarda başarılı olmasını sağladığını belirtmiştir.

Görüşme yapılan bir diğer öğrenci Mustafa'nın düşünceleri aşağıda yer almaktadır:

“Şenel Hocanın dersinde görsel ile ders işliyoruz. Sorular çözüyor, Sosyal Bilgiler ile ilgili videolar izliyoruz. Eğlenceli filmler izliyoruz. Bilgi artıracak eğlenceli oyunlar oynuyoruz... Sosyal Bilgiler dersinde yazı yazmıyoruz ve hiç yorulmuyoruz... çok eğlenceli geçiyor...”

Mustafa'nın ifadelerine bakıldığında öğretme-öğrenme sürecinde soru çözümü yapıldığı, film izlendiği ve oyunlar oynandığı ortaya çıkmaktadır. Görsel kullanım destekli bu tarz bir

öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerin mutlu olduğu görülmektedir. Görüşme yapılan bir diğer öğrenci olan Sema'nın ifadeleri şu şekildedir:

“Biz Sosyal Bilgiler dersinde test çözüyoruz ve bazen konu erken biterse konuyla ilgili filmler izliyoruz. Bazen de kitaptan işliyoruz. Şenel Hoca sınıftan bir kişiyi kaldırıp yüksek sesle kitabı okutturuyor. Biz ise sessiz bir şekilde dinliyoruz...”

Sema'nın ifadeleri incelendiğinde öğretmenlerin öğretim sürecinde kimi zaman ders kitabından yararlandığı, film izletildiği, kimi zaman ise konuyu öğrencilere okuttuğu görülmektedir. Ayrıca öğrenciler öğretim sürecinde test çözmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Materyallere İlişkin Bulgular

Öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmede öğretim sürecinde kullanılan materyallere ilişkin bulgular Tablo 2 'de verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal bilgiler dersinde kullanılan materyaller

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Materyaller

Projeksiyon cihazı
Bilgisayar
Ders kitabı
Harita
Fosforlu kalem

Tablo 2 incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi öğretim sürecinde kullanılan materyallerin projeksiyon, bilgisayar, ders kitabı, harita ve fosforlu kalem olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Görüşme yapılan öğrencilerden Alper düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

“Şenel hoca dersi projeksiyonla işliyor. Projeksiyon görsel hafızamızı geliştiriyor ve eğlenceli oluyor. Böylece öğrenciler derse daha fazla katılıyor...”

Alper'in ifadelerinden Sosyal Bilgiler derslerinde materyal olarak projeksiyon cihazı kullanılarak film izletildiği ve derslerde oyunlara yer verildiği görülmektedir. Alper, Sosyal Bilgiler derslerinde kullandıkları materyalleri şu şekilde belirtmiştir: Şenel Öğretmenin kullandığı materyaller: Projeksiyon, projeksiyon perdesi, bilgisayar, fare”. Alper'in ifadelerine bakıldığında öğretim sürecinde materyal olarak daha çok projeksiyon cihazının kullanıldığı görülmektedir.

Alper'in öğretim sürecine ilişkin “Derste atlası fazla kullanmıyoruz. Genellikle projeksiyondan haritaya bakıyoruz.” ifadelerinde bulunmuştur. Bu durum Sosyal Bilgiler dersinde atlas kullanımının az olduğunu, harita kullanımının ise projeksiyon cihazından sağlandığını ortaya çıkarmaktadır.

Arif “Projeksiyon olunca derste daha verimli oluyoruz, daha çok katılıyoruz... Benim gibi insanlar teknolojik aletlerle çalışkan olabiliyor.” ifadelerinde bulunmuştur. Arif öğretim-öğrenme süreçlerinin teknoloji ile bütünleştirilmesinin kendisi için daha verimli olduğunu ve derse daha fazla katılımını sağladığı görüşündedir.

Mehmet'in ifadeleri "Projeksiyonla ders işlerken eğlenceli oluyor çünkü dersi görsellerle işleyip daha ayrıntıya giriyoruz. Çünkü kitap ayrıntı vermiyor." şeklindedir. Mehmet de projeksiyon cihazı kullanımının derste görsellerin kullanımını sağladığı ve böyle ders ortamının keyifli olduğu görüşündedir. Ayrıca görsellerin kullanımı derste ayrıntıya inilmesine neden olmaktadır.

Elif, Sosyal Bilgiler ders sürecinde materyal olarak harita kullanımına ilişkin görüşlerini "... Harita kullanımı oldukça azdı, bir iki konuda kullanıyorduk... Bir iki kullanmayla derslerimizde harita ve atlas kullanıyoruz diyemeyiz..." şeklinde ifade etmiştir. Elif'in ifadelerinden öğretme-öğrenme sürecinde haritalardan ve atlaslardan çok fazla yararlanılmadığı anlaşılmaktadır.

Çağla'nın Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan materyallere ilişkin "Derste zamanımız arttıkça test kitabından test çözüyoruz. Onun dışında ders kitabından başka farklı kitaplar, kaynaklar kullanmıyoruz... Kadir Öğretmenin kullandığı materyaller: Ders kitabı, kalem, atlas, fosforlu kalem. Sadece harita konusu olduğunda harita kullanıyoruz." şeklindeki ifadelerinden Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde materyal kullanımının çok sınırlı olduğu, atlas, kalem ve fosforlu kalem kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Sadece ders kitabının temele alındığı öğretme-öğrenme sürecinde bazen harita kullanımından yararlanıldığı görülmektedir.

Esra yapılan görüşmede Sosyal Bilgiler dersinde materyal kullanımına ilişkin "... 365 günde 1 kere atlas kullandık diye ben derslerde atlas kullanıyoruz diyemem. Sadece ders kitabından okuyoruz. Test kitabından test çözüyoruz. Başka da bir şey yok..." ifadelerinde bulunmuştur. Esra'nın görüşleri de arkadaşlarının görüşleriyle benzer nitelikte olup, öğretme-öğrenme sürecinde materyal kullanımına yeterince önem verilmediği görülmektedir. Ders sürecinde materyal olarak daha çok ders kitabının kullanılmasından öğrencilerin rahatsız oldukları ortaya çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler Ders Sürecinde Ölçme - Değerlendirmeye İlişkin Bulgular

Öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmelerde öğretme-öğrenme sürecinde ölçme-değerlendirmeye ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde sözlü, çoktan seçmeli, klasik (açık uçlu) ve test-klasik karışımı değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır.

Tablo 3. *Sosyal bilgiler dersinde kullanılan ölçme-değerlendirme yöntemleri*

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Ölçme-Değerlendirme Yöntemleri
Sözlü
Çoktan seçmeli
Klasik (açık uçlu)
Test-klasik karışık

Elif yapılan görüşmede ders sürecinde öğretmenine ilişkin "Yeni konuya geçmeden önce evde ezberletiyor ve okula gelip anlatınca sözlüye 100 veriyor." şeklinde düşüncelerini

belirtmiştir. Elif'in ifadelerinden yola çıkarak öğrencilere anlattıkları üzerinden sözlü notu verildiği ortaya çıkmaktadır.

Çağla ise yapılan görüşmede "İşlediğimiz konuyu bitirince bir sonraki konuyu biz evde okuyarak geliyoruz ve bunları sınıfta anlatıyoruz. Bundan da artı alıyoruz..." ifadelerini kullanmıştır. Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde konuyu anlatan öğrencilere öğretmen tarafından artı verilmesi sözlü değerlendirmenin yapıldığını göstermektedir. Çağla görüşmenin devamında şunları belirtmiştir: "...Kadir Hocanın yazılıları ...bazen klasikle test karışımı oluyor. Bazen de sadece testten ibaret...". Çağla'nın ifadelerinden Sosyal Bilgiler derslerinde değerlendirme sürecinde yazılı sınav ve çoktan seçmeli testler kullanıldığı görülmektedir.

Mehmet Sosyal Bilgiler dersinde değerlendirmeye ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır: "...Yazılılarımız test olur. Bunu da hepimiz severiz. O yüzden yüksek not alırız". Mehmet'in ifadelerinden öğretme-öğrenme sürecinde çoktan seçmeli teste yer verildiği, öğrencilerin de bu durumdan mutlu oldukları görülmektedir.

Mustafa'nın "Yazılılarımızın hepsi test oluyor ve böylece daha hızlı bitiriyoruz." ifadesinden öğretme-öğrenme sürecinin bir parçası olan değerlendirmede Sosyal Bilgiler öğretmenin çoktan seçmeli test kullandığı ve öğrencilerin bu duruma ilişkin olumlu görüşlerinin olduğu görülmektedir.

Sema yapılan görüşmede "...Bir saat dersimiz olduğunda test çözüyoruz kitaptan ve konuyu daha iyi anlıyorum. Yazılı da ise test soruları çözüyoruz." ifadelerinde bulunmuş ve konuyu pekiştirmek adına derste test çözülmesinin daha iyi anlamasına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öğretme-öğrenme sürecinde değerlendirme kapsamında Sosyal Bilgiler öğretmenin çoktan seçmeli teste yer verdiği görülmektedir.

Öğretmenin Duyuşsal Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmacı tarafından öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmede Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin duyuşsal özelliklerine ilişkin bulgular ortaya çıkarılmıştır. Öğretmenlerin şakacı, disiplinli ve demokratik oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler ders sürecinde öğretmenin duyuşsal özellikleri

Sosyal Bilgiler Ders sürecinde Öğretmenin Duyuşsal Özellikleri
Şakacı
Disiplinli
Demokratik

Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen görüşmede Alper şu ifadelerde bulunmuştur: "Öğretmenimiz bize çok iyi davranıyor. Hemen hemen herkese öğrenebilmesi için söz hakkı veriyor... Hocamızla birlikte o gün işleyeceğimiz dersler erken bittiyse güzel sohbetler ediyoruz. Tatilden geldiğimizde ne yaptığımızı soruyor hocamız". (Alper)

Alper'in ifadelerinden öğretmenin kendilerine söz hakkı vermesi ve günlük yaşamlarıyla ilgili sohbet etmesi gibi davranışlarının olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu tarz öğretmen özelliklerinden mutlu oldukları görülmektedir.

Çağla yapılan görüşmede Sosyal Bilgiler öğretmenin öğretme-öğrenme sürecine ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

"... Hocamız çok şakacıdır, sınıfa espri yaparak girer... Hocamıza istediğimiz soruları sorabiliyoruz. (Çağla) Çağla'nın ifadelerinden öğretmenin şakacı olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin öğretmenlerine rahatlıkla soru sorabildikleri ve demokratik bir öğretme-öğrenme sürecinin yaşandığı ortaya çıkmaktadır.

Elif yapılan görüşmede şu ifadeleri kullanmıştır: "... Sanırım Kadir Hoca komik olmasa Sosyal Bilgiler dersini pek sevmezdim. Çünkü hoca anlatırken ben çok sıkılıyorum ve dersleri evde tekrar etmem gerekiyor...". Elif'in Sosyal Bilgiler öğretmenin komik birisi olmasından dolayı sevdiği anlaşılmaktadır. Ancak Elif'in yine de öğretme-öğrenme sürecinde ders kitabının okunup anlatılması, ders kitabının dışına çıkılmaması ve etkinliklere yer verilmemesi nedeniyle sıkıldığı görülmektedir. Bu nedenle Elif'in dersi anlamadığı ve evde tekrar etmek zorunda kaldığı anlaşılmaktadır.

Arif yapılan görüşmede "...dersimiz sıkıcı oluyor. Öğretmenimiz sıkıcı olmaması için uğraşiyor." şeklinde bir ifade bulunmuştur. Öğrencilerin esprili olarak nitelendirdiği öğretmen Arif'in gözünde "sıkıcı bir ders olmaması için uğraş veren ancak yine de dersi sıkıcı geçen" bir öğretmen olarak görülmektedir. Bu durumda Elif'in, Çağla'nın ve Arif'in düşünceleri "dersin öğretmenin şakacı olması ders sürecini öğrencilerin gözünde keyifli hale getirmemektedir" noktasında benzerlik göstermektedir.

Mustafa'nın "...Öğretmenimize sorduğumuz sorunun cevabını kolay bir şekilde alabiliyoruz..." ifadesinden sınıfta demokratik bir ortam olduğu ve sınıf içi öğrenci-öğretmen ilişkisinde olumlu bir iletişim kurulabildiği görülmektedir. Ayrıca Mustafa yapılan görüşmede "...Hoca derste kendi aramızda konuşmamıza izin vermez..." ifadesinde bulunmuştur. Bu durumda öğretmenin sınıf düzenini sağlamada disiplinli bir yapıda olduğu da anlaşılmaktadır.

Sema yapılan görüşmede "...Hocamız konuyla ilgili merak ettiklerimizi söz hakkı verip bize sorduruyor ve ne kadar merak ettiğimiz sorular olursa onları cevaplıyor ve bu beni mutlu ediyor." ifadelerini kullanmıştır. Mustafa'nın ifadelerinde olduğu gibi Sema'nın ifadelerinden de öğretmenin derslerinde öğrencilerin öğretmenlerine rahatlıkla soru sorabildikleri ve öğretmenin de bu soruları cevapladığı görülmektedir. Bu durum derslerde olumlu bir iletişim kurulduğunun bir diğer göstergesini oluşturmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin öğrencilerin bakış açılarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu araştırmada okuldaki iki Sosyal Bilgiler öğretmenin derslerinde

farklı öğretme-öğrenme süreçlerinin yaşandığı görülmektedir. Öğretme-öğrenme sürecinde resim, video, film gibi görsellere yer verilmesi, oyun oynama ve yarışma düzenleme gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesinin dersi öğrencilerin gözünde eğlenceli bir hale getirdiği ve derse daha fazla katılmalarına ortam yarattığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Ayva (2010) tarafından yapılan araştırmada da Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin öğrenci görüşleri alınmış ve öğrencilerin aktif öğrenme yöntemleriyle ders işlendiğinde derse aktif olarak katıldıkları ve derse karşı olumlu tutum geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde daha çok ders kitabının merkezde olduğu ve sunuş yoluyla öğretim yaklaşımının kullanıldığı ders sürecini öğrencilerin sıkıcı buldukları ve dersi anlamakta zorlandıkları ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamında ders kitabının merkezde olduğu Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde öğretmenin öğrencilere önce ders kitabını okutup, daha sonra kendisinin anlatımı ile dersi işlediği, öğrencilerin kimi zaman ders öncesi hazırlık yaparak sınıfta konuları kendilerinin anlattığı ve anlattıklarının üzerinden öğretmen tarafından bir değerlendirmeye tabi tutuldukları görülmektedir. Öğrenciler özellikle konuyu kendilerinin anlatmalarını ve bu doğrultuda dersin öğretmeni tarafından bir değerlendirmeye tabi tutulmalarını kendilerinde stres yaratan bir durum olarak görmektedirler. Ders sürecinde öğrencilerin stres yaşaması kaygı düzeylerinin yüksek olmasına yol açmaktadır. Bu durum öğrencilerin ders sürecinde hedeflenen kazanıma ulaşmalarına, dersi anlamalarına ve derste mutlu olmalarına engel oluşturmaktadır. Öğrencilerin psikolojik durumunu göz ardı eden bir öğretme-öğrenme sürecinin onlara istenilen yaşantıları kazandırmada etkili olması beklenemez (Öztan Ulusoy, 2014). Nitekim Moffat (1957) bu tarz bir uygulamayı “ders kitabından ders anlatma metodu” olarak tanımlamış, öğretmenin öğrencilere çalışması ve öğrenmesi için ders kitabından belirli konular vererek öğrencilere bu konular üzerinden birtakım sorularla değerlendirme yapılmasının zararları olduğunu belirtmiştir. Ayrıca böylesi bir öğretme-öğrenme süreci öğrenci psikolojisini göz ardı etmesinin yanı sıra Sosyal Bilgiler dersini ezberle özdeşleşen bir ders durumuna getirmektedir. Russell ve Waters (2010) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre öğrenciler Sosyal Bilgiler öğretiminde ezber yapmaktan hoşlanmadıklarını belirtmişlerdir. Alazzi ve Chiodo (2004) tarafından öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmada da öğrencilerin çoğu öğretmenlerinin ders sürecinde metinlere, çalışma sayfalarına ve geleneksel testlere bağlı kaldıklarını belirtmişler, ayrıca araştırmacı yalnızca ders kitabından ders işleyen öğretmenlerin durumunu ise öğrenciler açısından endişe verici bir durum olarak görmüşlerdir. Russell (2010) tarafından 21. yüzyılda Sosyal Bilgiler öğretiminin incelendiği araştırmada öğretmenlerin pasif öğretim yöntemlerini kullandıkları ve birincil kaynak olarak ders kitabını tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda öğretmenler tarafından Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde çeşitli öğretim yöntem ve

tekniklerinin kullanılması yerine tek düze bir ders sürecinin yaşanması öğrencilerin ders sürecine katılımını, dersin kazanımlarına ulaşılmasını ve ders sürecine yönelik algılarını olumsuz şekilde etkilemektedir. Siler (1998) tarafından yapılan araştırmada da tek bir öğretim yöntemi kullanan öğretmenlerin öğrencilerin motivasyonunu düşürdüğü, çeşitli öğretim teknikleri kullanarak daha fazla öğrencinin derste başarılı olma olanağını ortaya koyamadıkları ifade edilmiştir. Öğrenciler arasında öğrenme hızı, öğrenme stili ve öğrenme biçimi bakımından birtakım farklılıklar vardır. Dolayısıyla bir sınıfta ne kadar öğrenci varsa o kadar farklı öğrenen öğrenci vardır denilebilir (Köse, 2014). Bu durumda tek düze bir öğretme-öğrenme süreci sınıftaki öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz ardı etmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecine ilişkin okul ve sınıf dışı öğrenme ile drama etkinlikleri ve grup projeleri gibi Sosyal Bilgiler dersinin doğasına uygun hiçbir etkinlikten söz edilmediği söylenebilir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde okul ve sınıf dışı etkinliklere yönelik coğrafi ve tarihsel alan gezileri ile resmi kurum ve kuruluşlara, müzelere geziler düzenlenmesi veya sözlü ve yerel tarih çalışmalarının öğretme-öğrenme sürecinde yer aldığına dair bir bulguya da rastlanmamıştır. Çelikkaya ve Kuş (2009) tarafından Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve teknikleri belirlemek amacıyla yapılan araştırmada da öğretme-öğrenme sürecinde okul dışı etkinliklere yer verilmediği sonucu ortaya çıkmıştır. Oysa sınıf ve okul dışı etkinliklerin düzenlenmesi öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin yaşama iç içe olduğunu görebilmeleri bakımından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler derslerinde sınıf ve okul dışı etkinliklere yönelik öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmeli, onların bu tarz bir öğretme-öğrenme süreci oluşturmaları desteklenmelidir. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin işbirliğine dayalı öğretim yöntemlerini kullanmaları, drama ve rol oynama gibi etkinlikler gerçekleştirmeleri ve bu konularda kendilerini yenilemeleri gerekmektedir. Böylelikle öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini daha çok sevmelerine olanak oluşturulabilir. Schug, Todd ve Beery (1982) tarafından yapılan araştırmada Sosyal Bilgiler dersini sevmeyen öğrencilerin bu derste kullanılan öğretim yöntemlerini sıkıcı buldukları sonucuna ulaşılmış ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin grup projeleri, alan gezileri, rol oynama gibi bir takım sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikleri kullanmaları ve kendilerini bu konuda yenilemeleri gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecinde mutlu olma ve derse katılma düzeylerine etki etmektedir.

Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan materyaller okulun farklı öğretim tarzlarına sahip öğretmenleri tarafından değişim göstermektedir. Bu durumda öğretmenlerden biri derslerinde ana materyal olarak bilgisayar ve projeksiyon cihazı kullanmaktadır. Öğretme-öğrenme süreçlerinde bu materyaller aracılığıyla resim, fotoğraf ve harita kullanımına yer verildiği, ancak haritalardan yeterince yararlanılmadığı

anlaşılmaktadır. Okulun bir diğer Sosyal Bilgiler öğretmeninin ise daha çok ders kitabını kullandığını, harita ve atlası ise çok az kullandığı görülmektedir. Bu durumda ortaya çıkan sonuç, Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine uygun biçimde öğretme-öğrenme süreçlerinde zengin materyal kullanımına yer verilmediğidir. Sosyal Bilgiler derslerinde öğretim araç-gereç ve materyal kullanımına ilişkin yapılan çeşitli araştırmalar da (Çelikkaya, 2013; Gülüm ve Ulusoy, 2009) benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Özellikle haritalar coğrafi bilgilerin dışında tarihle ilgili olguların öğretilmesinde ve tarihi bilgilerle coğrafi bilgilerin öğrenciler tarafından bütünleştirilmesinde oldukça etkili olduğundan (Erden, Tarihsiz) Sosyal Bilgiler dersinde oldukça önemli bir materyaldir. Bu durumda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğretme-öğrenme süreçlerinde haritalardan daha fazla yararlanmaları gerekmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre Sosyal Bilgiler öğretmeninin derste bilgisayar ve projeksiyon cihazından yararlanarak teknoloji kullanımını öğrenme ortamlarına entegre etmesi ders sürecini öğrencilerin gözünde daha renkli ve keyifli bir hale getirmektedir. Görüşme yapılan öğrencilerden Arif'in "benim gibi öğrenciler teknolojik aletlerle daha çalışkan olabiliyor" ifadesi öğretme-öğrenme sürecinin teknolojiyle bütünleştirilmesinin öğrencileri olumlu yönde geliştirdiğini net bir biçimde ortaya koymaktadır. Günümüz öğrencilerinin teknolojiyle daha yakından ilgilendiği göz önüne alındığında günlük yaşamlarında sıklıkla yararlandıkları teknolojik araç-gereçlerden ders ortamlarında da yararlanılması ders sürecini öğrencilerin gözünde daha ilgi çekici bir duruma getirmekte ve daha başarılı olmalarına destek sağlamaktadır. Benzer şekilde Russell & Waters (2010) tarafından öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan öğretim yöntemlerinden hangilerini sevip sevmediklerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmada öğrenciler Sosyal Bilgiler derslerinde teknoloji kullanımını sevdiklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinde sözlü sınav, çoktan seçmeli test, yazılı (açık uçlu) sınav ile yazılı ve çoktan seçmeli testin bir arada bulunduğu değerlendirme yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde bu değerlendirme türlerinden en çok çoktan seçmeli testleri sevdikleri anlaşılmaktadır. Sözlü sınavın iletişim becerisini geliştirdiği ancak öğrencilerin en fazla kaygı yaşadıkları sınav türü olması (Güler, 2012) nedeniyle öğretmenlerin sözlü sınav yaparken daha dikkatli olmaları gerekmektedir. Görüşme yapılan öğrenciler ders kitabında yer alan konuyu anlatmaktan ve öğretmenlerinin kendilerini bu şekilde değerlendirmelerinden hoşlanmadıklarını ve stres yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin bilgiyi yapılandırma sürecini ölçmeye yönelik ve dersin amaçlarına uygun olarak bireysel ve grup değerlendirmeleri, gözlem, performans değerlendirme, öğrenci ürün dosyası, akran değerlendirme gibi birçok alternatif ölçme araç ve yöntemlerinden yararlanılabilir (Akınoğlu, 2014). Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre Sosyal Bilgiler

dersi öğretme-öğrenme sürecinde daha çok geleneksel ölçme değerlendirme yöntemlerine yer verildiği, alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinin ise göz ardı edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde Çelikkaya, Karakuş ve Demirbaş tarafından (2010) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçlarına yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin alternatif değerlendirme yöntemlerine oranla daha çok geleneksel ölçme değerlendirme yöntemlerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulguları daha çok ders kitabını merkeze alan öğretmenin şakacı bir yönünün olduğunu göstermektedir. Öğretmenin şakacı yönüyle öğrencilerinin ilgilerini çekmek istediği, daha samimi bir ortam oluşmasını sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Öğretmenlerin şakacı yönleriyle öğrencilerle kurduğu iletişimin temelinde onların derse karşı ilgi duymalarını sağlamaya çalıştığı birtakım araştırmalarda da ortaya çıkmaktadır (Karadüz ve Sayın, 2015; Bardak ve Karamustafaoğlu, 2016). Araştırma kapsamında öğretmenin şakacı bir niteliğe sahip olması öğrenciler tarafından beğenilse de öğretme-öğrenme sürecinde tek düze bir ders sürecinin yaşanması nedeniyle şakacı öğretmen özelliğinin öğrencilerin derste mutlu olmalarına, dersi daha iyi anlamalarına bir katkı sağlamadığı ortaya çıkmaktadır. Öğretmen niteliğine dair bir diğer bulgu ise öğrencilere söz hakkı veren, demokratik bir öğretmen özelliği öğrencileri mutlu etmekte, kendilerini ifade etmelerini desteklemektedir. Demokratik öğretmen niteliği öğretme-öğrenme sürecini öğrencilerin gözünde daha eğlenceli bir duruma getirmektedir.

Öğretme-öğrenme sürecinde doğru bir biçimde kurulan iletişim ders sürecinin daha verimli geçmesine katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda öğretmen ile öğrenciler arasında kurulan iletişim ders sürecinde samimi ve doğal bir ortamın oluşmasına yol açabilmektedir. Sosyal Bilgiler derslerinde öğretmenin öğrencilerine tatillerini nasıl geçirdiklerine veya gündelik yaşamda başka bir olaya dair sohbet etmeleri öğretme-öğrenme sürecini diğer ders süreçlerinden ayıran bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler dersinin yaşama iç içe bir ders olması nedeniyle öğretmenlerin öğrencileriyle yaşama dair sınıf içerisinde sohbet etmeleri öğrencilerin gözünde öğretmeni daha ilgili, ders sürecini ise daha eğlenceli bir konuma getirmektedir.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Sosyal Bilgiler dersi öğretme-öğrenme sürecinin öğrenci merkezli işlenebilmesi amacıyla öğretmen adaylarına daha fazla aktif öğrenme tekniklerinin kullanımına yönelik uygulama çalışmaları yaptırılmalı ve yapılan uygulamalara gerekli dönütler verilmelidir. Hali hazırda görev yapan öğretmenlere ise bu konuda hizmet içi eğitim verilmelidir. Hizmet içi eğitimin tamamlanmasının ardından eğitime katılan öğretmenlerle tekrar görüşmeler

sağlanarak öğretim-öğrenme sürecinde yaşanan değişim ortaya çıkarılmalı, gerekli görüldüğünde tekrar eğitim almaları için yönlendirilmelidir.

- Öğretmenler tarafından Sosyal Bilgiler dersi öğretim-öğrenme süreçlerinde farklı kaynakların ve materyallerin kullanımına gerekli önem verilmelidir. Bu konuda öğretmen adaylarının gerçekleştirdikleri materyal tasarımına yönelik öğretim-öğrenme süreçlerinde örnek bir uygulama yapabilmeleri sağlanmalıdır.

- Sosyal Bilgiler dersi öğretim-öğrenme süreçlerinde alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanımına daha fazla yer verilmelidir. Bu konuda öğretmenlere hizmet içi eğitim verilebilir.

- Sosyal Bilgiler dersi öğretim-öğrenme sürecini daha etkili bir duruma getirebilmek amacıyla uygulamalı nitel ve nicel araştırmalar yapılmalıdır. Devlet ve özel okullarda Sosyal Bilgiler dersi öğretim-öğrenme süreci karşılaştırmalı olarak ele alınmalı, varsa eğer bu farklılığın nedeni ortaya çıkarılmalıdır.

Kaynakça

- Ahmadi, A. (2012). Cheating on exams in the Iranian EFL context. *Journal of Academic Ethics*, 10, 151-170. doi: 10.1007/s10805-012-9156-5.
- Akinoğlu, O. (2014). Yapılandırıcılık. B. Oral (Ed.), *Öğrenme öğretim kuram ve yaklaşımları* İçinde (s. 429-444).Ankara: Pegem Akademi.
- Aydemir, H. (2011). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim araç-gereçleri kullanım düzeyleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*,36(1), 163-182.
- Ayva, Ö. (2010). Sosyal bilgiler dersi öğrenme öğretim süreci ile ilgili öğrenci görüşleri. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*. 276-282.
- Alazzi, K. & Chiodo, J. (2004). Students' perceptions of social studies: a study of middle school and high school students in Jordan. *International Journal Of Scholarly Academic Intellectual Diversity*, 6(1).
- Arslan, S. ve Özpınar, İ. (2008). Öğretmen nitelikleri: ilköğretim programlarının beklentileri ve eğitim fakültelerinin kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 2(1), 38-63.
- Bailey, G., Shaw, E. L. & Hollifield, D. (2006). The devaluation of social studies in the elementary grades. *Journal of Social Studies Research*,30(2), 18.
- Bardak, Ş. ve Karamustafaoğlu, O. (2016). Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Kullandıkları Öğretim Strateji, Yöntem ve Tekniklerin Pedagojik Alan Bilgisi Bağlamında İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 567-605.
- Berkant, H. G. ve Arslan, T. (2015). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 10(11), 293-312.

- Bolinger, K.& Warren, W. J. (2007). Methods practiced in social studies instruction: A review of public school teachers' strategies. *International Journal of Social Education*,22(1), 68-84.
- Checkley, K. (2008). *Priorities in Practice, The Essentials of Social Studies, Grades K-8: Effective Curriculum, Instruction and Assessment*, Association for Supervision and Curriculum Development 1703 N. Beauregard St. Alexandria, USA.
- Creswell, J., W. (2016). *Nitelaraştırma yöntemleri*. (Çev. Ed. Bütün, M.ve Demir, S. B.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereç ve Materyallerini Kullanma Durumları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.32(1), 73-105.
- Çelikkaya, T. (2015). Sosyal Bilgiler Öğrenimine ve Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Journal of Educational Science*,3(4), 30-46.
- Çelikkaya, T. ve Kuş, Z. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Yöntem ve Teknikler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII (2), 741-758.
- Çelikkaya, T., Karakuş, U. ve Öztürk Demirbaş, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,11(1),57-76.
- Daugherty, C., M. (2008). *How Do Various Social Studies Instructional Methods Affect Student Achievement In Middle Schools? A Master's Research Project Presented to The Faculty of the College of Education*. Ohio University.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*.Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2011). *Öğretimde Planlama Ve Değerlendirme Öğretme Sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Duman, B. ve Aybek, B. (2003). Süreç-Temelli ve Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 1-12.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Ersoy, A., F. ve Kaya, E. (2009). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2004) Uygulama Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*,17(1), 71-86.
- Fidan, N. (2012). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gömlüksüz, M., N. ve Öner, Ü. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Yapılandırmacı Öğrenme-Öğretme Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı*. 281-313.
- Güler, N. (2012). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*.Ankara: Pegem Akademi.
- Gülüm, K. ve Ulusoy, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih ve Coğrafya Konuları İşlenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- İlter, İ. (2018). Günümüz sınıflarında sosyal bilgilerin öğretimi: öğretmenlerin yöntemleri ve pedagojik uygulamaları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 1-29.

- Kabapınar, Y. ve Karakurt, F. (2009). Hakkâri'de Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarına İlişkin Bir Değerlendirme: Değişim Kolay Mı? *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(4), 1897-1918.
- Kan, Ç. (2006). Etkili Sosyal Bilgiler Öğretimi Arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 537-544.
- Karadüz, A. ve Sayın, H. (2015). Öğretmenlerin Derslerindeki Konuşma Edimlerinin Öğrencileriyle İletişimlerine Etkisi. *Turkish Studies* 10(11), 883-908.
- Köse, E. (2014). "Bireysel Öğretme Modelleri" Bireyselleştirilmiş Öğretim Modeli (Keller). B.Oral (Ed.), *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları İçinde* (s.357-383). Ankara: Pegem Akademi.
- Miles, M., B. & Huberman, M., A. (1994). *An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis*. London: Sage Publication.
- Moffat, M., P. (1957). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Çev. Oran, N.). İstanbul: Maarif Basımevi.
- Okobia, E., O. (2011). Availability and Teachers' Use of Instructional Materials and Resources in the Implementation of Social Studies in Junior Secondary Schools in Edo State, Nigeria. *Review of European Studies*, 3(2).
- Öztan Ulusoy, Y. (2014). Gestalt Kuramı. B.Oral (Ed.), *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları İçinde* (s.139-157). Ankara: Pegem Akademi.
- Russell, W. (2010). Teaching social studies in the 21st century: a research study of secondary social studies teachers' instructional methods and practices. *Action in Teacher Education*, 32(1), 65-72.
- Russell, W., B. & Waters, S. (2010). Instructional Methods for Teaching Social Studies: A Survey of What Middle School Students Like and Dislike about Social Studies Instruction. *Journal for the Liberal Arts and Sciences* 14(2), 123-147.
- Sağlam, H. İ. ve Güngör, A. (2016). İlköğretim Öğrencilerinin Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Öğrenme Öğretme Sürecine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 24-30.
- Schug, M., C., Todd, R., J. ve Beery, R. (1982). Why Kids Don't Like Social Studies. (ERIC Document Reproduction Service No. ED224765).
- Siler, C., R. (1998). Spatial Dynamics: An Alternative Teaching Tool İn Social Studies. 02 Mart 2018 tarihinde <https://eric.ed.gov/?id=ED415179> adresinden alındı.
- Sönmez, V. (2007). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Klavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahan, H., H., Uyangör, N. ve Işıtan, S. (2014). Öğretim Stratejileri. B.Oral (Ed.), *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları İçinde* (s.283-319). Ankara: Pegem Akademi.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Politik Okuryazarlığa İlişkin Görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Taşkaya, M. ve Bal, T. (2009). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim yöntemlerine ilişkin görüşleri. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 173-185.

- Ünal, Ç. ve Çelikkaya, T. (2006). İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler İle Bunların Uygulanma Sıklığı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(11), 151-166.
- Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2015). Anlamlı Öğrenme İçin Etkili Öğretim Stratejileri. C. Öztürk (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde*, (s. 77-109). Ankara: Pegem Akademi.
- Yaşar, Ş., Köse, T. Ç., Göz, N. ve Bayır, Ö. G. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenci Merkezli Öğretme-Öğrenme Süreçlerinin Etkililiği: Bir Meta Analiz Çalışması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 38-56.
- Yeler, M, (2014). *Öğretim Elemanlarının Öğretme-Öğrenme Sürecini Düzenleme Biçimlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.